

ЈЕДАН НОВИ ДОКУМЕНТ О МЕСТУ РОЂЕЊА СВЕТОЗОРА МАРКОВИЋА

У биографијама Светозара Марковића помињу се три места његовог рођења: Јагодина (данашње Светозарево), Зајечар и село Нишевац у сврљишком крају. О овом питању расправљали су историчари Јован Скерлић, у својој студији о Светозару Марковићу (1910), Момчило Милетић и Милан Костић, у београдском дневнику „Правда“ (1933), Божидар Ковачевић, у часопису „Наша књижевност“ (1946), Светислав Првановић, у „Архивском прегледу“ (1956) и посебној књижици (1966) и Љубодрог Николић, у зајечарском часопису „Развитак“ (1974).¹

У прилог Јагодини навођени су следећи аргументи: некролог у крагујевачком „Ослобођењу“ писан поводом смрти Светозара Марковића, сведоџба циришке Политехнике и спроводни лист од 22. априла 1874. којим је Марковић упућен на издржавање казне у Пожаревац. Као доказ да је Марковић рођен у Зајечару историчари су се позивали на школске књиге крагујевачке гимназије, молбе Радоја Марковића, оца Светозаревог, писане у Зајечару, диплому о завршеној Великој школи у Београду 1866. године, и изјаву Косте Марковића, рођака Светозаревог. У прилог Нишевцу говоре изјаве родбине Светозара Марковића (сестре Милице, удате Петковић, Милутина Аранђеловића, сестрића и рођака Аце Станојевића), и изјава 90-годишњег Петка Крстића из Нишеваца, дата Општинском суду у Нишевцу 1932. године.

Прегледом црквених књига у Јагодини установљено је да Светозар није тамо рођен. Црквене књиге из Зајечара нису могле бити прегледане, јер су уништене у српско-турском рату 1876. године. Нису сачуване ни црквене књиге у Нишевцу. Пошто није пронађена ни крштеница Светозарева, место његовог рођења могло се утврдити само на основу других доказа. Светислав Првановић је на основу архивских докумената установио да је Радоје Марковић био непрекидно са службом у Зајечару од 1836. до краја 1848. године. Из тога је Првановић извукао закључак да је Светозар могао бити рођен једино у Зајечару. То су прихватили и други историчари, тако да је Зајечар као место рођења Светозара Марковића ушао и у Енциклопедију Југославије.

У Историјском архиву Београда постоји један, досад некоришћени документ који не иде сасвим у прилог „необоривим доказима“ да је

¹ Јован Скерлић, *Светозар Марковић. Његов живот, рад и идеје*, Београд, „Просвета“, 1966, стр. 16—17; Светислав М. Првановић, *Где је рођен Светозар Марковић*, „Архивски преглед“, 1956, бр. 1—2; Исти, *Светозар Марковић. Порекло и место рођења*, Зајечар, 1966; Момчило Милетић, *Порекло и место рођења Светозара Марковића*, „Правда“, 6. V 1933 и 27. V 1933; Мил. А. Костић, *Где је рођен Светозар Марковић*, „Правда“, 13. V 1933; Божидар Ковачевић, *Живот Светозара Марковића*, „Наша књижевност“, 1946, св. 9, стр. 106—135; Љубодрог Поповић, *Опет о месту рођења Светозара Марковића*, „Развитак“, 1974, бр. 1, стр. 84—88.

Светозар рођен у Зајечару. То је решење Суда округа јагодинског о пунолетству Светозара Марковића, издато 22. јануара 1869. године.² Овај документ Светозар је поднео, уместо „крштеног писма“, Управи вароши Београда уз молбу којом је тражио да му се одобри уређивање „Раде-ника“ од 1. јануара 1872. године.³

Пошто се документ објављује у целини, овде ћу изнети само нека своја размишљања у вези са местом рођења Светозара Марковића. Из решења се види да Светозар није рођен у Јагодини, што је већ одавно и доказано прегледом црквених књига. Међутим, види се и то да он није био уписан ни у црквеним књигама у Зајечару 1846. и 1847, као ни у црквеним књигама у Нишевцу. После свега овог, док се не пронађу нови докази, могу се давати само претпоставке о месту рођења Светозара Марковића. Једна од њих је да је Светозар рођен 1845. у Зајечару, пошто за ту годину нису прегледане црквене књиге, а друга је да је рођен у неком месту изван Зајечара, можда у Рготини, где је живела родбина мајке Светозареве.

ПРИЛОГ

Решење Суда округа јагодинског од 22. I 1869.

Г. Светозар Марковић, ћак инжењерског петроградског института, 21. августа 1868. год.; долазио је Суду округа јагодинског, и молио је да га Суд као млађег и пунолетног наследника масе умрлог г. Радоја Марковића б. из Јагодине, за пунолетног огласи и готовину масалну на његов део спадајућу, његовој мађији г. Марији на слободну управу преда, додавши још и то, да ће она са таторима и крштено писмо Суду донети.

Према овоме тражено је крштено писмо, од мађије његове г. Марије и татора Мате К. Аранђеловића, а они одговорише, да је се наследник Светозар родио у Црноречком округу, и молише Суд, да он сам преко надлежне власти таково добави.

О овоме Суд је округа Јагодинског, писмом своим од 1. Октобра 1868. г. № 11982 тражио од Начелништва округа Црноречког крштено писмо о наследнику г. Светозару, а тражио је да и Суд округа Црноречког испита другога татора ове масе Алексу Здравковића из Рготине, одобравали и он да се наследник Светозар за пунолетног огласи.

Начелништво округа Црноречког 15. Октобра 1868. г. № 4558 јави, да не може послати крштено писмо за наследника Светозара, зато, што је се по дознању његово он родио у Нишевцу Кнежевачком округу.

На основу овога извешћа Начелништва Црноречког, Суд је писмом своим од 23. Октобра 1868. године № 13204 искао крштено писмо, од Начелништва Кнежевачког, за наследника Светозара, и Начелство 9. Новембра 1868. год. № 6633 одговори, да именовати Светозар у Црквеном протоколу нигди није заведен кад је речено извешће Начелства Црноречког прочитало и наследнику г. Јеврему, он је казао, да је се наследник Светозар, родио у Зајечару, а не у Нишевцу, а родио се вели 1846. или 1847. године, он ово добро зна као старији његов брат.

² Историјски архив Београда, Управа града Београда, 1871, к. 1374.

³ Историјски архив Београда, Управа града Београда, 1871, к. 1373.

По казивању г. Јевремовом Суд је округа Јагодинског писменом својим од 16. Октобра 1868. год. № 13123 по други пут писао Начелништву Црноречком, да набави и пошаље крштено писмо за наследника Светозара, и Начелство је 19. Декембра 1868. год. № 5604 опет јавило, да се није могло наћи у Црквеном протоколу крштение 1846. и 1847. год. да је Светозар тада у цркви Заичарској крштен.

Суд округа Црноречког писмом своим од 12. Октобра 1868. године, № 6405 одговарајући на горње писмо Суда овога № 11982 шаље протоколе са саслушања држати над Алексом Здравковићем, трговцем, из Рготине, по коме он као тотор одобрава да се наследник Светозар за пунољетног огласи, и да му се део готовине на руковање преда.

Из предизложенога види се да се крштено писмо за наследника Светозара преко дотичне власти од надлежног свештеника набавити није могло, али како се из пописног списка полицијске власти од 26. Септембра 1854. године № 1164 види, да је наследник Светозар пунољетан, јер је још онда имао осам година, и како аутори и удовица потврђују, да је он заиста пунољетан, и одобравају, да се он за пунољетна прогласи и део готовине масалне на слободну му управу преда. — Тако је Суд округа Јагодинског на основу §§ 37, 38. и 150. законика грађан.

Р е ш и о

Да се речени наследник ове масе Светозар прогласи за пунољетна, и да му се припадајући део готовине масалне изда на слободну управу уколико му није издат.

О овоме се извешћују како тотори и удовица покојникова, тако и наследник Светозар, а маса ће таксе да плати суду.

Од Суда округа Јагодинског, № 295. — 22. Јануар 1869. год. у Јагодини.

Пр. писар
П. Ковачевић, с. р.

Члан суда II класе
М. Тимић, с. р.

НОВЫЙ ДОКУМЕНТ О МЕСТЕ РОЖДЕНИЯ СВЕТОЗАРА МАРКОВИЧА

В биографиях Светозара Марковича упоминаются три места его рождения: Ягодина, Зайчар и село Нишевац. В последнее время принято считать его родным местом Зайчар. Из здесь объявленного документа видно, что имя Светозара Марковича не было записано в церковных книгах 1846 и 1847 годов. Следовательно, вопрос о месте рождения первого теоретика социализма в Сербии остается и далее, до нахождения новых доказательств, открытым.

М. Белица